

დანიელ ვენუჰი

სკოლის სეველა

დანიელ პენაკი
სკოლის სევდა

DANIEL PENNAC
CHAGRIN D'ÉCOLE

ფრანგულიდან თარგმნა მერაბ ფიფიამ

© Éditions Gallimard, Paris, 2007
All rights reserved.

© გამომცემლობა „დიოგენე“, 2015, 2020, 2023
ყველა უფლება დაცულია

ISBN 978-9941-11-822-7

www.diogene.ge

სარჩევი

- I. სანაგვე ჯიბუტში 7
- II. ჩამოყალიბება 39
- III. ეს, ანუ აღსრულებითი კილოს ანმყო დრო 99
- IV. შენ ამას განგებ აკეთებ I67
- V. მაქსიმოლიანე ანუ იდეალური დამნაშავე I9I
- VI. აქ იმაზე, თუ რას ნიშნავს სიყვარული 227

ს ა ნ ა ბ ვ ე ჯ ი ბ უ ტ შ ი

სტატისტიკურად ყველაფერი შეიძლება
აიხსნას, მაშინ, როდესაც პირადული
თვალსაზრისით ყველაფერი რთულდება.

I

მოდით, ეპილოგით დავიწყოთ. თითქმის ასი წლის ასაკს მიღწეული დედაჩემი ზის და ფილმს უყურებს კაცზე, რომელსაც მშვენივრად იცნობს. ეს კაცი მწერალია, პარიზში, საკუთარ სახლში, უფრო სწორად, ბიბლიოთეკაში, უამრავი წიგნით გარშემორტყმული გადაულიათ. ბიბლიოთეკა, როგორც ვხვდებით, კაბინეტის მაგივრობას უწევს. ოთახის ფანჯარა სკოლის ეზოს გადაჰყურებს. შესვენებაა, გამაყრუებელი ჟივილ-ხივილი და ყურისწამლები ხმაური. ვიგებთ, რომ ამ კაცს საუკუნის მეოთხედი სკოლაში მასწავლებლად უმუშავია. საცხოვრებლად იმ სახლის არჩევით, რომლის ფანჯრები სკოლის ეზოში გადის, ის იმ რკინიგზელს გვაგონებს, პენსიაზე გასვლის შემდეგ გამანაწილებელი სადგურის სიახლოვეს რომ დასახლებულა. მოგვიანებით ფილმის მთავარ პერსონაჟს იტალიასა და ესპანეთში ვხედავთ. აგერ ის მთარგმნელებთან საუბრობს, შემდეგ თავის ვენეციელ მეგობრებთან ხუმრობით იქცევს თავს. ვერკორის მთიან პლატოზეც გადაულიათ – ბურუსში გახვეული სრულიად მარტო მიაბიჯებს... ლაპარაკობს საკუთარ პროფესიაზე, ენასა და სტილზე, რომანის სტრუქტურაზე, პერსონაჟებზე... კიდევ ერთი კაბინეტი, რომლის ფანჯრები ამჯერად თვალისმომჭრელ ალპურ პეიზაჟებს გადაჰყურებს. ამ სცენებს ენაცვლება ინტერვიუები, სადაც ავტორის საყვარელი ხელოვანები თავიანთ საქმეზე საუბრობენ: რეჟისორი და მწერალი დაი სიჯი, მხატვარ-

რი-ილუსტრატორი სემპე, მომღერალი ტომას ფერსენი, ფერმწერი იურგ კრაიენბიული.

ისევ პარიზი. მწერალი საკუთარი კომპიუტერის წინ მოკალათებულა. ირგვლივ ლექსიკონების გორა დაუყენებია. ეს ჩემი გატაცებააო, – ამბობს ის. და, აი, სწორედ ამ დროს ვიგებთ, რომ (ეს ფილმის დასასრულია) სტატია, რომელიც მწერალს მიეძღვნა, ლექსიკონ „რობერში“ შესულა და მისი მოძებნა ასობგერა პ-ზე შეგვიძლია, სათაურ „პენაკის“ ქვეშ. ისე, ცნობისთვის, მისი ნამდვილი გვარი პენაკიონია, სახელი კი – დანიელი.

მოკლედ, დედა ფილმს ჩემს ძმასთან, ბერნართან ერთად უყურებს (რომელმაც ის საგანგებოდ მისთვის ვიდეოკასეტაზე გადაიტანა); უყურებს თავიდან ბოლომდე ისე, რომ კრინტსაც არ ძრავს; დღე იღევა და სალამოს ბინდბუნდში იკარგება, ის კი გაუნძრევლად ზის და მონუსხულივით მისჩერებია ეკრანს.

ფილმის დასასრული.

ტიტრები.

სიჩუმე.

დედა ზანტად ტრიალდება ბერნარისკენ და ეკითხება:

– შენ ფიქრობ, რომ ამ კაცს როდისმე რამე ეშველება?

2

საქმე ისაა, რომ სკოლაში ცუდად ვსწავლობდი და ეს ამბავი დედაჩემს დღემდე აქვს გამოყოლილი. ახლა, როცა მისი გადაბერებული გონება სულ უფრო და უფრო ხშირად ტოვებს ანმყოს ნაპირებს და ნელ-ნელა მეხსიერების შორეული არქიპელაგებისკენ გადაადგილდება, გზად შემხვედრი პირველივე რიფები იმ ტკივილსა და სადარდებელს ახსენებს, სკოლაში ჩემი სიარულის პერიოდში ასე რომ გაუშრო სისხლი.

ახლაც დედა შეფიქრიანებულ მზერას მომაპყრობს ხოლმე და ნელა წარმოთქვამს:

– ვერ მეტყვი, ბოლოს და ბოლოს, რას საქმიანობ?

ჩემი მომავალი დედაჩემს ყოველთვის იმდენად ბუნდოვანი და უიმედო ეჩვენებოდა, რომ დღემდე ჩემს ანმყოშიც ვერ არის ბოლომდე დარწმუნებული. სულ ფიქრობდა, რომ დიდი მომავალი არასოდეს მექნებოდა, რომ ჩემგან კაცი არ დადგებოდა; მეტიც, სჯეროდა, რომ ცხოვრების ორომტრიალი სადღაც მოუსავლეთში გადამისვრიდა, რადგან ელემენტარული თავდაცვითი მექანიზმებიც კი არ გამაჩნდა. მოკლედ, დედაჩემისთვის მე ერთი გზააბნეული ადამიანი ვიყავი. თუმცა 1969 წლის სექტემბერში საკლასო ოთახში მასწავლებლის რანგში რომ შევაბიჯე, მან სადღაც გულის სიღრმეში ირწმუნა, რომ საბედისწერო მორევმა ბოლომდე ვერ ჩამითრია, როგორღაც ამოვძვერი და თავი დავიხსენი. მაგრამ მომდევნო ათწლეულები (ანუ ჩემი, როგორც ზრდასრული ადამიანის, მთელი შეგნებული ცხოვრება), დედაჩემის შფოთვამ, დარდმა და ნუხილმა მაინც მედგარი წინააღმდეგობა გაუწია ჩემი წარმატების დამადასტურებელ ყველა მტკიცებულებას, რომლებსაც იგი სატელეფონო საუბრების, წერილების, ვიზიტების, გამოცემული წიგნების წყალობით იგებდა ხოლმე. არაფერს ვამბობ ცისფერ ეკრანზე ჩემ არაერთგზის გამოჩენასა და ბერნარ პივოს შოუში მონაწილეობაზე. ბოლომდე დედაჩემის დანყნარება-დაშოშმინება არაფერს შეეძლო: არც ჩემი პროფესიული ცხოვრების სტაბილურობას და არც ლიტერატურული მოღვაწეობის საქვეყნოდ აღიარებას. ვერც სხვების მონაყოლი ჰგვრიდა შვებას და ვერც ის, რასაც თავად კითხულობდა პრესაში. ცხადია, ჩემი წარმატებები ახარებდა, მსჯელობდა მათზე მეგობრებთან და საკუთარ აზრებსაც უხვად აფრქვევდა. იმასაც აღიარებდა, სანყალი მამამისი ამ ყველაფერს რომ მოსწრებოდა, მასზე ბედნიერი კაცი ამქვეყნად მეორე არ იქნებოდაო. მაგრამ... მაგრამ მის გულში, სადაც იშვა და სამუდამოდ დაიმკვიდრა ადგილი იმ უქნარამ და დოყლაპიამ, მოკლედ, იმ ოროსანმა, რომელიც მე ოდესღაც ვიყავი, მაინც ღრმად გაედგა ფესვები შფოთვას. ეს, თავისებურად, მისი სიყვარულის გამოხატულება იყო. როცა დედობრივ ზრუნვასა და სიყვარულზე უბოროტოდ ვეხუმრებოდი ხოლმე, ვუდი ალენის ნაბაძვით მპასუხობდა:

– რა გინდა, თავი დამანებე. ყველა ებრაელი დედა როდია, სა-
მაგიეროდ, ყველა დედა ებრაელია.

და დღესაც ეს შფოთვა ისევ და ისევ იკითხება ჩემი ხანდაზ-
მული ებრაელი დედის თვალეებში, მზერაში, რომელსაც ის თავის
უკვე სამოცი წლის ასაკს მიღწეულ ნაბოლარას მიაპყრობს ხოლმე;
შფოთვა, პირვანდელი სიძლიერე რომ დაუკარგავს და შესამჩნევად
შერბილებულა; მე ვიტყვოდი, „შფოთვის ნანგრევები“, რომელიც,
არც მეტი, არც ნაკლები, ჩვევად ქცეულა; ეს ის ჩვევაა, რომელიც
ყოველი გამომშვიდობებისას თითქოს აიძულებს დედაჩემს, ხელი
ხელზე მომკიდოს და მკითხოს:

– ერთი ეს მითხარი, ბინა მაინც თუ გაქვს მაგ პარიზში?

3

მოკლედ, დიდი ვერაფერი მოსწავლე გახლდით. არაფერი გა-
მომდიოდა. და მაინც სკოლა, შეიძლება ითქვას, მუდამ ფეხდაფეხ
დამდეგდა და ამოსუნთქვის საშუალებას არ მაძლევდა. მაშინაც კი,
როცა ყოველ საღამოს შინ ვბრუნდებოდი, აშკარად ვგრძნობდი,
რომ სკოლა არაფრის დიდებით არ აპირებდა ხელიდან ჩემ გაშვე-
ბას. ჩემი დღიურის შინაარსი მხოლოდ მასწავლებლების პერმანენ-
ტულ უკმაყოფილებაზე მეტყველებდა. თუ მოსწრებით კლასში ბო-
ლო არ ვიყავი, ბოლოს წინა ადგილი მაინც გარანტირებული მქონ-
და. თავიდან არითმეტიკისთვის, მოგვიანებით კი მათემატიკისთვის
უიმედოდ დაგმანულს, უკიდევანოდ უმეცარს, გამოუსწორებლად
უნიგნურს, თარიღების დამახსოვრების მიმართ მყარი იმუნიტე-
ტის მქონეს, რუკაზე ადგილმდებარეობის განსაზღვრაში დაუჯე-
რებლად უუნაროს, უცხო ენების შესწავლაში სრულიად უნიჭოს,
ზარმაცსა და უქნარას (დაუსწავლელი გაკვეთილები, მოუმზადებე-
ლი საშინაო დავალებები) შინ ჩემი სიჩლუნგის დამადასტურებელი,
გულისგამხეთქავი შედეგები მიმქონდა, რომელსაც ვერც მუსიკა-
ში, ვერც სპორტში და ვერც კლასგარეშე საქმიანობაში მიღწეული
წარმატებები ვერ გამოისყიდდა.

– გაიგე? ცოტათი მაინც თუ გესმის, რასაც გიხსნი?

მე ვერაფერსაც ვერ ვიგებდი. რამის გაგების სრულ უუნარობას ისე ღრმად გაედგა ჩემს ბავშვობაში ფესვები, რომ ოჯახმა მისი სათავის დადგენის მიზნით ლეგენდაც კი შეთხზა, რომლის თანახმადაც უბედურება დაიწყო ჯერ კიდევ მაშინ, როცა ანბანის დაუფლებას შევეჭიდე. ხშირად მახსენებდნენ, ასობგერა ა-ს დამახსოვრებას მთელი წელი მოანდომეო. წარმოგიდგენიათ? მხოლოდ ანი – ერთ წელიწადში. ჩემი უმეცრების უდაბნო კი გადაულახავი ბანის შემდეგ იწყებოდა.

– აბა, პანიკა არ დამანახვით! სულ რაღაც ოცდაექვს წელიწადში ბავშვი ანბანს ძირფესვიანად დაეუფლება, – ირონიულად იტყოდა ხოლმე მამაჩემი. ცხადია, ასე საკუთარი შიშებისა და ეჭვების გაფანტვას ცდილობდა. რამდენიმე წლის თავზე, როცა დამამთავრებელ კლასში ჩავრჩი და უკვე მეორეჯერ უშედეგოდ წავეპოტინე სიმწიფის ატესტატს, მამაჩემმა სრულიად განსხვავებული ფორმულირებით „დამამშვიდა“:

– არ იდარდო, ბოლოს და ბოლოს, გამოსაშვები გამოცდების მიმართაც კი შეიძლება კაცს ავტომატიზმი გამოუშვავდეს...

ხოლო, 1968 წლის სექტემბერში, როცა ფილოლოგიური ფაკულტეტის დიპლომი ავიღე, ჩემმა ძვირფასმა მამიკომ ასე გამამხნევა:

– დიპლომის ასაღებად რევოლუცია¹ დაგჭირდა, დისერტაციის დასაცავად, ალბათ, მსოფლიო ომს უნდა ველოდოთ.

მამაჩემის გამონათქვამები სრულიად უბოროტო გახლდათ, არ იყო გულრძო ადამიანი. შეიძლება ითქვას, რომ ჩვენ ერთგვარ გარბებას მოვანერეთ ხელი – ურთიერთობის ფორმად იუმორი ავირჩიეთ.

მაგრამ, მოდი, ჩემი მოღვაწეობის სათავეებს მივუბრუნდეთ. ოთხი ძმიდან (მე ნაბოლარა გახლდით) მე, როგორც იტყვიან, განსაკუთრებული შემთხვევა აღმოვჩნდი. მშობლებს არ მოუნიათ ჩემს უფროს ძმებზე რიგიანად წავარჯიშება (მოსწრებით ციდან ვარსკვლავებს

¹ იგულისხმება 1968 წლის სტუდენტური გამოსვლები, რასაც სერიოზული კრიზისის გამოწვევის გამო ზოგიერთი ისტორიკოსი რევოლუციას უთანაბრებს.

ნამდვილად არც ისინი წყვეტდნენ, მაგრამ სკოლა მაინც მშვიდად და უხმაუროდ დაამთავრეს). ამიტომ ჩემი გაუვალე სიშტერე მათი დარდის უშრეტი წყარო გახლდათ. ამ სიშტერესთან ბრძოლაში წლებიც უმწეო აღმოჩნდა. ჩემმა გამოთაყვანებამ გაუმჯობესებისკენ ვერა და ვერ იბრუნა პირი. „ეს რომ ვინმეს მოუყვე, ცოცხალი თავით არ დაგიჯერებს, გამაოგნებელია პირდაპირ“. „რა გინდა, რომ ქნა? არა, მეტი აღარ შემიძლია.“ – უფროსების ჩემთვის ამ კარგად ცნობილ მოთქმებში, რასაც თან ახლდა შესაბამისი გამოხედვები და თვალების ტრიალი, – მე მხოლოდ ერთ რამეს ვხედავდი სრულიად აშკარად – ჩემი უუნარობით შობილი უნდობლობის უძირო უფსკრულს.

როგორც ჩანს, ყველა ყველაფერს ჩემზე ბევრად სწრაფად იგებდა.

– შენ თავი ტვინით კი არა, ჩაღით გაქვს გამოტენილი!

ერთხელაც, სკოლის დამთავრების წელს (სკოლის დამთავრების ერთ-ერთ წელს), ერთ მშვენიერ დღეს (ნაშუადღევს!), როცა მამაჩემი ტრიგონომეტრიას მიხსნიდა, ოთახში, რომელიც ბიბლიოთეკის მაგივრობასაც გვინევდა, ჩვენი ძალი ჩუმად ადგა და ჩვენს ზურგს უკან სანოლზე გაიშხლართა. ცოტა ხანში მისი საქციელი შემჩნეულ იქნა და ის თავხედი იქიდან სასწრაფოდ გააძევეს.

– აბა, დროზე მოუსვი აქედან, გესმის, შენ? საკუთარ სავარძელზე რამდენიც მოგეპრიანება, იმდენი იკოტრიალე!

ხუთი წუთის შემდეგ ძალი ისევ სანოლზე აღმოვაჩინეთ. უბრალოდ, თავისი სავარძლიდან მოგლეჯილი გადასაფარებელი ქვეშ დაეგო და ზედ არხეინად წამოპლაკულიყო. ამას, ბუნებრივია, ჩვენი მხრიდან საყოველთაო აღფრთოვანება მოჰყვა (დამსახურებულად!). ძალღმა შეძლო, აკრძალვა სისუფთავის აბსტრაქტულ ცნებასთან დაეკავშირებინა და სათანადო დასკვნაც გამოეტანა: პატრონის კომპანიით სიამოვნება რომ განეცადა, ქვეშაგების გადმოტანაზეც უნდა ეზრუნა. ყოჩაღ, ცუგა! აი, ლოგიკური აზროვნების ნამდვილი ნიმუში! ეს შემთხვევა მრავალი წლის განმავლობაში კვებავდა საოჯახო საუბრებს. მე კი ცუგას მიერ ჩატარებულმა გაკვეთილმა შემდეგ

დასკვნამდე მიმიყვანა – ძალსაც კი უკეთ უჭრიდა გონება, ვიდრე მე. თუ მეხსიერება არ მღალატობს, ჭკუისკოლოფას ყურშიც კი ჩაეჭურჩულე:

– ხვალ ჩემ მაგივრად ნაბრძანდები სკოლაში, შე საზიზღარო ტრ...ის მლოკველო!

4

საშუალო ასაკის ორი მამაკაცი თავიანთი ბავშვობის მდინარე ლუს ნაპირზე სეირნობს – ორი ძმა – მე და ჩემი ძმა ბერნარი. ნახევარი საუკუნის წინ ისინი ამ გამჭვირვალე და კამკამა წყალში ყვინთაობდნენ, ცურავდნენ თევზებს შორის, რომლებსაც მათი ღრინცელი სულაც არ აფრთხობდა. წყლის ბინადრების მსგავსი სიახლოვე და გათამამება მათ აფიქრებინებდათ, რომ ეს ბედნიერება მარად გაგრძელდებოდა. მდინარე პიტალო კლდეებს შორის მიიკვლევდა გზას. როცა ძმები დინებას ზღვამდე ჩაუყვებოდნენ ხოლმე ხან ცურვით, ხანაც ქვიდან ქვაზე ხტომა-ხტომით, ხშირად კარგავდნენ ერთმანეთს მხედველობის არიდან. ერთმანეთი რომ ადვილად ეპოვათ, ორი თითით სტვენა ისწავლეს. მათი სუსტი ტრელეები მთის კლდეებს ეხეთქებოდა და საბოლოოდ გუგუნში გადაიზრდებოდა ხოლმე.

დღეს მდინარე მეჩხერი გამხდარა. თევზებიც გამქრალან. ნე-ბოვანი, უძრავი ქაფი მხოლოდ ბუნებაზე სარეცხი საშუალებების სრული გამარჯვების შესახებ მეტყველებს. ჩვენი ბავშვობიდან მხოლოდ ჭრიჭინების გამაყრუებელი ჭრიჭინი და ზაფხულის მახრჩობელა ხვატი შემორჩენილა. ამას გარდა, ჩვენ უწინდებურად შეგვიძლია ორი თითით სტვენა და არც ერთხელ არ დაგვიკარგავს ერთმანეთი.

ბერნარს გამოვუტყდი, რომ სკოლის შესახებ წიგნის დაწერაზე ვოცნებობდი; არა ისეთ სკოლაზე, საზოგადოებასთან ერთად განუწყვეტლივ რომ იცვლება, როგორც ეს მდინარე, არამედ ისეთზე, რომლისთვისაც ამ ყოველდღიურ ორომტრიალსა და ძვრებს ვერა-

ფერი დაუკლია. მინდა, დაენერო იმ მუდმივსა და უცვლელზე, რომელზე საუბარსაც ყველა გაუბრძნობს: ოროსნის, მისი მშობლებისა და მასწავლებლების ერთობლივ, საზიარო ტანჯვაზე, სკოლის მიერ მოყენებული საერთო ტკივილების ურთიერთქმედებაზე.

– მაგარი პროგრამა კი მოგიფიქრებია... და საიდან აპირებ დაწყებას?

– თუნდაც შენგან. მაგალითად, ბერნარ, რა მოგონებები შემორჩა შენს მეხსიერებას ჩემი სიშტერის შესახებ... მოდი, მათემატიკით დავიწყოთ?

ჩემი ძმა ბერნარი ერთადერთი ადამიანი გახლდათ ოჯახში, რომელსაც შეეძლო, სასკოლო დავალებების შესრულებაში დამხმარებოდა, თანაც ისე, რომ არ დავეკომპლექსებინე და არ ჩავკეტილიყავი საკუთარ თავში, როგორც ხამანკა ნიჟარაში. აქვე გეტყვით, რომ ოთახიც საზიარო გვექონდა, სანამ მეხუთე კლასში გადავიდოდი და ინტერნატში გამამწესებდნენ.

– მათემატიკით? სიმართლე თუ გინდა იცოდე, ეს ჯერ კიდევ არითმეტიკიდან დაიწყო. ერთ დღეს გკითხე, რა უნდა მოუხერხო ნილადას, რომელსაც ასე ჩაშტერებინარ-მეთქი. შენ არც კი დაფიქრებულხარ, მექანიკურად მიპასუხე: საერთო მნიშვნელამდე უნდა დავიყვანოთო. არადა, მხოლოდ ერთი ნილადი იყო და, აქედან გამომდინარე, მხოლოდ ერთი მნიშვნელი, მაგრამ შენ ვირზე შეჯექი და შენსას აწვებოდი, ეს ნილადი ერთ მნიშვნელამდე უნდა იქნეს დაყვანილიო. მე კიდევ დაჟინებით მოვითხოვდი: ცოტა ტვინი გაანძირე რა, დანიელ! აქ ერთადერთი ნილადია, ესე იგი, მნიშვნელიც მხოლოდ ერთია. შენ განინმატდი და მომახალე: მათემატიკის მასწავლებელმა აგვისხნა, ნილადები საერთო მნიშვნელამდე უნდა დაიყვანოთო!

ორივე ძმას გაელიმა და მშვიდად განაგრძეს სეირნობა. ეს ყველაფერი უკვე შორეულ წარსულში იყო ჩაფლული. ერთი მათგანი მასწავლებლად მუშაობდა მთელი ოცდახუთი წლის განმავლობაში; მის ხელში დაახლოებით ორი ათას ხუთასმა მოსწავლემ გაიარა, მათ შორის, ისეთებმაც, რომლებსაც, ჩვეულებრივ, „ძნელად აღ-

საზრდელებს“ ეძახიან. დღეს ორივენი ოჯახის მამები არიან. „მათემატიკის მასწავლებელმა თქვა, რომ...“ ახლა თვითონ უწევთ ამ ფრაზის მოსმენა. კარგად ესმით იმ ლიტანიისა, რომელშიც ოროსანი მთელ თავის იმედებს ერთად უყრის თავს... მასწავლებლის სიტყვები ის კუნძებია, მდინარეს რომ მოაქვს, ის უბედური თავის გადასარჩენად ებლაუჭება და სულაც არ ფიქრობს იმაზე, რომ მალე ეს დინება წყალვარდნილში გადაჩეხავს; ის თუთიყუშივით იმეორებს იმას, რაც მასწავლებელმა იქადაგა. არა იმიტომ, რომ ამაში რაიმე აზრს ხედავს, ან იმიტომ, რომ არსებული წესი გამოიყენოს, სრულიადაც არა. მხოლოდ იმიტომ, რომ მისთვის უსიამოვნო სიტუაციასა და შეკითხვებს დაუძვრეს; იმიტომ, რომ თავი დაანებონ, თუნდაც დროებით; ან კიდევ იმიტომ, რომ ის უყვარდეთ, ნებისმიერ ფასად!

– ...

– გამოდის, რომ სკოლაზე კიდევ ერთი ნიგნი დაიბეჭდება. არ ფიქრობ, რომ მეტისმეტია?

– არა! ეს ნიგნი სკოლას არ ეძღვნება. დღეს, ვისაც არ ეზარება, სკოლითაა დაკავებული. ამოვიდა ყელში ეს გაუთავებელი დავა-კამათი მასწავლებლების ახალ და ძველ თაობებს შორის. ყბედობა პროგრამებზე, სკოლის ადგილზე საზოგადოებაში და მასზე დაკისრებულ სოციალურ როლზე, მის მიზნებზე, დღევანდელ და ხვალინდელ სკოლაზე... არა, ეს ნიგნი მოგვითხრობს ოროსანზე, იმ ტკივილებზე, რომელიც მას ტანჯავს; იმ გაუგებრობებზე, რომლებსაც ის აწყდება.

– ნუთუ, მართლა გადაიტანე მსგავსი უბედური დღეები?

– ...

– ...

– აბა, კიდევ რამეს თუ გაიხსენებ ჩემი ოროსნობის ეპოპეიდან?

– სულ იმას წუნუნებდი, ცუდი მეხსიერება მაქვსო. გაკვეთილები, რომელთა დასწავლას საღამოს გაიძულებდი, ღამის განმავლობაში შენი მეხსიერებიდან პირწმინდად იშლებოდა. დილით უკვე აღარაფერი გახსოვდა.

რაც მართალია, მართალია, ნამდვილად ასე იყო. „გონზე არ ვიყავი“, – როგორც დღევანდელი ახალგაზრდები იტყვიან. ჩემს გონებაში არაფერი იბეჭდებოდა, ასე რომ, რეპროდუქციაზე ლაპარაკიც კი ზედმეტია. უმარტივესი სიტყვებიც კი კარგავდა აზრს, როგორც კი მთხოვდნენ, მათთვის შემეხედა, როგორც ცოდნისა და შემეცნების საშუალებებისთვის. მაგალითად, თუ მქონდა მოსამზადებელი გაკვეთილი იურას მთიან მასივზე (ეს ძალიან კონკრეტული მოგონებაა), ოთხი ასოსგან შემდგარი ეს უმარტივესი სიტყვა უმალ თვალსა და ხელს შუა ნანევრდებოდა და ფრანშ-კონტეს რეგიონთან ყოველგვარ კავშირს კარგავდა, ასევე აღარაფერი აკავშირებდა ენის დეპარტამენტთან, სახელგანთქმულ საათების ქარხანასთან, ვენახებთან, ჩიბუხებთან, მაღალმთიან საძოვრებთან, ძროხებთან, მკაცრყინვიან ზამთრებთან, მოსაზღვრე შვეიცარიასთან, მთიან ალპურ მასივებთან და, უბრალოდ, მთებთან. ეს სიტყვა ჩემთვის უკვე აღარაფერს ნიშნავდა. იურა, იურა, – უაზროდ ვიმეორებდი ჩემთვის: იურა... და ვიმეორებდი დაუსრულებლად... რაც მთავარია, დაულალავად... იმ ბავშვს ვემსგავსებოდი, ლუკმა რომ ჩაუდვია პირში და გაუაზრებლად ლეჭავს, გემო უკვე კარგახანია გამოაცალა, მაგრამ მაინც ლეჭავს და ლეჭავს... აი, მეც ვლეჭავდი ამ იურას, გულმოდგინედ, გემოსა და აზრის გამოცლამდე, სრულ დაშლამდე... იურა, იურა, იურა, იურა, იურა, იურა, იურა, იურა, იურა... მოკლედ, მანამ, სანამ სიტყვა ერთგვაროვან გაბმულ, მჟღერად, ყოველგვარი აზრობრივი მინიშნებებისგან დაცლილ მასად არ გადაიქცეოდა; ეს იყო დაუნანევრებული მეტყველება, გამოუსწორებელი ლოთის გაურკვეველი ზმუილი. ასეთ მდგომარეობაში რალა გასაკვირია, რომ გეოგრაფიის გაკვეთილზე თვალეები მიმელულა და ცოტა ხანში ჩამძინებოდა კიდევ.

– ჰო, გამახსენდა, შენ კიდევ გაიძახოდი, ვერ ვიტან მთავრულ ასოებსო.

ოოო, ამას კი ნამდვილად ვამბობდი; ოჰ, ეს საშინელი გუშაგები – მთავრული ასოები! ისეთი განცდა მეუფლებოდა, რომ ეს საზიზღრები ჩემსა და საკუთარ სახელებს შორის ჯობრზე ნამოიმართებოდ-

ნენ ხოლმე, რათა ჩვენი ურთიერთობისთვის შეეშალათ ხელი. მთავრული ასოთი დაწყებული ყოველი სიტყვა მყისიერი დავიწყებისთვის იყო განწირული: ქალაქები, მდინარეები, ბრძოლები, გმირები, ხელშეკრულებები, პოეტები, გალაქტიკები, თეორემები მხოლოდ ერთი ნიშნის გამო იშლებოდნენ ჩემი მეხსიერებიდან – ისინი დიდი ასოთი იწყებოდნენ. ეს მთავრული ასოები ჩემზე ისე მოქმედებდნენ, როგორც ტეტანუსი – კრუნჩხვებში მაგდებდნენ. „სდექ! – გაჰყვიროდა ხაფი ხმით მთავრული ასო, – აქეთ აკრძალულია, ეს საკუთარი სახელია, კერძო სამფლობელოა, მისი კარიბჭის შეღების უფლება მხოლოდ ღირსეულებს ეძლევათ, კრეტინებს კი სასტიკად ეკრძალებათ!“

– კრეტინი ხომ პატარა ასოთი იწერება, – დააზუსტა ჩემ გვერდით ბილიკზე მოსეირნე ბერნარმა... და ორივე ძმამ გულიანად გადაიხარხარა.

– მოგვიანებით იგივე მოხდა უცხო ენებთან დაკავშირებით! ვერა და ვერ მოვიშორე ის აზრი, რომ ყველაფერი, რაც ამ ენებზე ითქმოდა და იწერებოდა, ჩემთვის აღუქმელი, აუთვისებელი და მეტისმეტად ჭკვიანური იყო.

– ასე იხსნიდი ვალდებულებას, სიტყვების კილომეტრიანი სიები რომ არ დაგეზუპირებინა.

– ინგლისური სიტყვები ჩემთვის ისეთივე მოუხელთებელი იყო, როგორც საკუთარი სახელები.

– მოკლედ, რაღაც ამბებს იგონებდი შენთვის...

– კი, აბა რა! სწორედ ეს არის ოროსნების ამოსაცნობი მთავარი ნიშან-თვისება. განუწყვეტლივ თხზავენ თავისთვის ათასგვარ სისულელეს და ამგვარად საკუთარ სიშტერესა და რეგვენობაში ირწმუნებენ თავს: „სად შემიძლია, მცდელობაც კი არ ღირს, მაინც არაფერი გამომივა. მე ვარ სრული ნული. რამდენჯერ უნდა გითხრათ, რომ სკოლა ჩემისთანებისთვის არ არის გამოგონებული“. სკოლას ისინი მოიაზრებენ, როგორც დახურულ კლუბს, სადაც შესვლა სამუდამოდ აკრძალული აქვთ. უნდა ითქვას, რომ მსგავსი იდიოტობის მოჩმახვაში მათ ზოგიერთი მასწავლებელიც უწყობს ხელს.

– ...

– ...

ორი საშუალო ასაკის მამაკაცი მდინარის გასწვრივ მისეირნობს. ბოლოს ისინი ლელქაშით დაფარულ წყალსაცავს მიადგებიან, კენჭოვანი ნაპირებით. ბერნარი ეკითხება ძმას:

– კენჭების სროლაში ისევ ისეთი მაგარი ხარ?

5

თავისთავად ცხადია, ისმის კითხვა – რა იყო სწავლაში ჩემი ასეთი სიჩლუნგის მიზეზი? მე ხომ სახელმწიფო მოხელეების შვილი ვიყავი, შეკრულ, მოსიყვარულე და უკონფლიქტო ოჯახში გაზრდილი, პასუხისმგებლობის გრძნობით სავსე უფროსებით გარშემორტყმული, რომლებიც ყოველთვის მზად იყვნენ, საშინაო დავალებების მომზადებაში დამხმარებოდნენ. მამა პოლიტექნიკური ინსტიტუტის კურსდამთავრებული იყო, დედა – დიასახლისი. ოჯახის ისტორიაში არც განქორწინებები ფიგურირებდა, არც ალკოჰოლისადმი მიდრეკილება და არც ძნელად აღსაზრდელი წინაპრები; ვერც მემკვიდრეობით გადმოყოლილ რომელიმე სენს იხსენებდნენ. ძმებს სიმნიფის ატესტატი უკვე ჯიბეში ედოთ, სამიდან ორს მათემატიკის ნიჭი ჰქონდა და მალე ინჟინრები დადგებოდნენ. ერთიც ოფიცრობას უმიზნებდა. ოჯახური ცხოვრების რიტმი მშვიდი და განონასწორებული იყო, სასამელ-საჭმელი – ჯანმრთელი; მდიდარი ბიბლიოთეკა გვქონდა, კულტურული ატმოსფერო სრულად შეესატყვისებოდა სოციალურ სტატუსსა და ეპოქას (დედაჩემი და მამაჩემი 1914 წლამდე დაიბადნენ): ფერწერა – იმპრესიონისტებამდე, ლიტერატურა – მაღარმემდე, მუსიკა – დებიუსიმდე, რუსული რომანები და, ცხადია, იმ ეპოქისთვის ნიშნული გატაცებები – ტეიარ დე შარდენი² (მას გვერდს ვერავინ აუქცევს!), ჯოისი და ჩორანი³... მაგიდის გარშემო გამართული მშვიდი, კულტურული, იუმორით სავსე მხიარული საუბრები.

² ფრანგი პალეონტოლოგი, ფილოსოფოსი და თეოლოგი (1881-1955).

³ რუმინული წარმოშობის ფრანგი მოაზროვნე, ესეისტი (1911-1995).